

Z. Karvalics László

WEISZ SÁMUEL BIBLIÁJA, AVAGY A MIKROÖRÖKSÉG-OBJEKTUMOK INFORMÁCIÓS ÉRTÉKE (3.)

[INTÉS AZ ŐRZŐKHÖZ]

2019-08-03 | ESSZÉ, INTÉS AZ ŐRZŐKHÖZ

2016 óta látogatható a Houdini Ház, a Budapesten született nagy szabadulóművész relikviáiból álló emlékgűjtemény a Budai Várban. A kollekció egyik különleges darabja egy nagyalakú Biblia, amelyben a Houdinivé lett Weisz Erik kézjegyét (Ehrich Weissként) apja, Weisz Sámuel rabbi névbejegyzése alatt találjuk.

hátha ér néhány fillért

A könyv kalandos úton jutott Budapestre. Houdini halála után bátyjához, Leopoldhoz került, aki Amerika egyik legismertebb radiológusa volt. Ő nem sokkal öngyilkossága

előtt asszisztensnőjének ajándékozta, aki féltékeny férje elől is rejtegetve háza alagsorában tartotta évtizedekig. A hetvenes évek végén egy ír család költözött a szomszédba, a mama gyakran segített az idős hölgynek, ő pedig egy alkalommal néhány csecsebecsével együtt odaajándékozta neki a Bibliát is, hátha ér néhány fillért. A könyv így az O'Grady família könyvespolcára költözött, és pihent újabb negyven évig, hogy aztán Tara O'Grady jazzénekesnő jóvoltából méltó helyére, a David Merlini által létrehozott budapesti múzeumba repüljön az Atlanti-óceánon át. **[1]**

Mielőtt azonban a kiállítási posztamensre került volna 2016-ban, még illett elvégezni egy vizsgálatot, hogy vajon az Amerikai Bibliatársaság 1883-as kiadású könyvében tényleg Weisz Sámuel kézjegye szerepel-e fia, az akkor 19 éves Erik 1893-as bejegyzése felett. Csakhogy nem állt rendelkezésre olyan, Mayer Samuel Weiss rabbi aláírásával ellátott dokumentum, amellyel össze lehetett volna vetni. Szerencsére ekkor már javában folyt Budapest Főváros Levéltárában a budapesti közjegyzők 1875 és 1956 közti iratanyagának digitalizálása és feldolgozása, így Merlini legnagyobb örömeire sikerült abban fellelni Weiser Károly közjegyző iratai között egy 1876-os letéti jegyzőkönyvet, **[2]** amelyet Weisz Sámuel tanúként szignózott. A folyamatosan gyarapodó és hozzáférhető anyagban egy nagyon hasonló, erős vonalú aláírás felbukkan még két iraton: Weisz Sámuel 1878-as házassági szerződésének nagy felbontásban közzétett példányán **[3]**, majd egy 1879-es, kifejezetten aláíráshitelesítés céljából született dokumentumon, egy másik közjegyző iratanyagában is. **[4]**

De várjunk csak, Weisz Sámuel egész családjával, köztük a kis Erikkal, áttelepült az Amerikai Egyesült Államokba, 1878-ban. Wisconsinból nehezen tudott volna megjelenni Gorove Antal irodájában, hogy aláíráshitelesítő jegyzőkönyvet vegyenek fel 1879-ben. Szerencsére ott áll feketén-fehéren a feleség neve (Schacherl Regina), ahogy természetesen a házassági szerződésen is. S mivel tudjuk, hogy Houdini édesanyját Steiner Cecíliának hívták, biztosak lehetünk benne, hogy ezek az iratok egy *másik* Weisz Sámuelhez tartoztak egykor. Nem a jogtudós rabbihoz, hanem egy kereskedőhöz.

Fogjuk fel úgy mindezt, mint egy gigantikus kirakósjátékot, amelyben minden egyes, azonosítható személy azonosítható adata (név, születési hely, lakhelyek, szülők, házastársak és gyermekek, foglalkozás, dátumhoz köthető életesemények) egy-egy pont (vagy atom). A pontok sokféleképpen sűrűsödnek foltokká (vagy molekulákká):

másképp rendeződnek el, ha egy személyről szeretnénk minél többet megtudni és elmesélni, másképp, ha egy család a tárgyunk. Egy utcának és egy háznak is van neve, egyedi azonosítója (házszáma) és egymást váltó lakói, a pontokból felépíthető történettel. Ezért is rendkívüli az érdeklődés a mikrorekonstrukcióra épülő „háztörténelem” iránt Magyarországon is: a régi budapesti házakkal népszerű blog foglalkozik, ^[5] a kecskeméti Mesélő Házak programban civilek gyűjtenek adatot, és komponálnak történeteket kiválasztott épületekről (a Cédrus-Net Egyesület „idősek állampolgári tudománya” kezdeményezése részeként), ^[6] a kőszegi Felsőbbfokú Tanulmányok Intézetében átfogó kutatási irány a Beszélő Házak, ^[7] és látványos eredményeket hozott a budapesti „csillagos házak” projekt is, amely valamennyi, a vészkorszakban sárga csillaggal megbélyegzett budapesti épületet vitte térképre. ^[8]

lehet saját történetük

De akár egyetlen könyvpéldány (mint a mi Houdini-Bibliánk), vagy egy könyvtár is foltot képez az olvasóival, vagy tulajdonosainak láncolatával: lehet saját történetük (és meg is

írják ezeket). Életesemények is egymás mellé rántanak pontokat az egy osztályba, egy munkahelyre, ugyanabba az egyházi közösségbe vagy öntevékeny egyesületbe járók révén. A halál időpontja, helye és a végső nyughely pontos elhelyezkedése is ennek a végtelen adattérnek a része.

Az is belátható, hogy az összekapcsolódó adatok egymás révén kelnek életre, lehetséges jelentéseiket egymásból nyerik. Így a pontok egy még hatalmasabb hálózati szövevény részei, amelyet a sok-sok lehetséges kapcsolat rajzol ki. Ebben az egyetlen, elképzelhetetlen méretű, minden elkülöníthető elemet tartalmazó és elérő óriásrendszerben a pontok valamennyi fajtája jelen van: emberek, életesemények, helyek, dolgok, ideák (mentális objektumok). És bármelyiktől eljuthatunk bármelyikig – átjárnak egymásba, felidézik és kiváltják egymást (s ezt az „új historizmus” néven az irodalomtörténészekről indult irányzatnak látványosan sikerül is bizonyítania).

Végső soron a teljes emberi tudást is tudjuk olyan, kozmikus méretű adattérként értelmezni, amely a kapcsolatok révén maradéktalanul „befűz” mindent, amit valaha jelentéssel láttunk el, kódoltunk, rögzítettünk, tároltunk és átörökítettünk kulturális

mechanizmusok révén. A dolgoknak ezt a tulajdonságát, a számos potenciális formából aktuálisan megvalósuló kapcsolatképző természetét újabban *affordanciának* nevezik a tárgy-antropológusok és más társadalomtudományok képviselői. Szerkezetet láthatunk benne, ahogyan az anyagi világ az elemi szintről indulva egyre komplexebb módon felépül, a molekulákból vegyületeket képezve, majd még összetettebb narratívákba, folyamat- és hatásstruktúrákba rendeződik. (Vagy a nyelv, ahol a szavak összekapcsolásából mondatok és beszédművek lesznek). Az egymás mellé sodródó pontokból is így lesznek történetek, ahogyan szakadatlanul a jövőre függesztett szemmel megalkotjuk a magunk számára a Múltat (illetve annak darabjait: különböző narratíváit).

Belátható, hogy a kollektív emlékezet elsősorban a makrostruktúrákkal bíbelődik. Országok, tájegységek, városok, falvak, népek, népcsoportok a történetek alanyai. Községek, mesterségek, a mindennapi élet jellegzetes összetevői, intézményei. A lakhatás, a táplálkozás, az érintkezés, a mobilitás általános, jellegzetes és felülnézeti képe. E „nagy narratívák” nem is tudnák kezelni a milliárdnyi aprócska pontot: egyáltalán nincs is szükség mindegyikre, csak épp annyira, hogy ezek révén már mintázatokba és konstrukciókba rendezve kielégítő, ellenőrizhető és tesztelhető válaszokat lehet kínálni a közösség legfontosabbnak tartott kérdéseire. Hiszen világos, hogy minél közelebb kerülünk az elemi adatok szintjéhez, annál nagyobb lesz a hiányzó vagy a kontextusképzésben szerepet játszani nem tudó elemek száma.

Csak hogy amióta a múlt rekonstrukcióját elsősorban hivatásrendek, a társadalmi munkamegosztásban erre szakosított szereplők végzik (nagyjából a 19. század közepe óta), több, egymást is erősen befolyásoló irányban is változott ez a kiinduló helyzet.

Sikerült felismerni, hogy pusztán a makrostruktúrák mentén haladva a megértés erősen korlátozott marad. Hiszen a determináció nem egyoldalú: nemcsak a makrostruktúrák hatnak a mikrostruktúrákra, hanem emezek is jócskán alakítják amazokat. A mikrotörténelem félszáz éves irányzata meggyőzően igazolta, hogy ahol rendelkezésre állnak az építőkövek pontok és folt-szerű kisvilágok rekonstrukciójához, az eredmény mindig túlmutat önmagán, és *a makroszint új értelmezési csatornáit* is megnyitja.

egyetemes jelentőségű dolgok

Mind jobban látjuk azt is, hogy ennek a tudástérnek a hagyományos metaforái félrevezetőek. A piramis vagy a torony olyan rétegzettséget sugall, amelyben a hierarchikus elrendezés szigorú alá- és

fölérendeléssel képez érték-osztályokat és teszi egyre komplexebbé és absztraktabbá a „kategóriákat”. „Alul” az értéktelennek és jelentéktelennek minősített, egyszerű dolgok, ideák és emberek vannak, „fölöttük” a helyi/lokális jelentőségűek, azok közül kiemelkednek az egyre összetettebbek és a nemzeti jelentőségűek, s végül a csúcson a „világörökség”, az egyetemes jelentőségű dolgok birodalma és a korszakalkotó

személyiségek. Csakhogy a dolgok így felfogott rendje nem azok természetes állapotát tükrözi, hanem megfigyelői konstrukció, amelyben adott viszonyítási szempontok alapján jelentőséget „tulajdonítunk” valaminek. A félmillió éves schöningeni lándzsa, a harmincezer éves, mamutcsontból faragott Hohler Fels-i Vénusz, a kétezer évnél is idősebb antiküthérai szerkezet vagy az aquincumi víziorgona, a Born Ignác kezdeményezésére 1786-ban létrejött első nemzetközi tudományos társaság (a bányászok és kohászok szervezete) alapdokumentuma, az ENIAC és az EDVAC ős-számítógépek vagy a Holdra szállás egyetlen példányban fennmaradt filmfelvételei a szimbolikus mezőben „nagyon magasan” helyezkednek el. Ám valódi beágyazottságuk nélkülözi ezt a már-már misztikus erőt: adott közösségeknek a használat idején banális tárgyai ezek, olyan affordancia-hálózatok metszéspontjában, amelyeknek még sok-sok kitüntetett pontja létezett.

Bármilyen furcsának is tűnik ma, a NASA költségcsökkentési céllal, nyersanyag-áron szabadult meg hatalmas mennyiségű felvételtől a hetvenes évek közepén. A felvásárlók tévéstudióknak adták el a tekercseket fillérekért, hogy azokat újrahasznosítsák. Az Apollo-misszió kivételes holdséta-felvételei csak véletlenül nem jutottak erre a sorsra. Az egyik, akkor még egyetemista felvásárló apja tanácsára (hátha egyszer még értékes lesz) rakott félre három darabot, mert az Apollo 11 EVA feliratot látták meg rajta. Még gépük sem volt, amin le tudták volna játszani – bármi lehetett volna a képen. **[9]** Egy kaliforniai szeméttelen 2017 áprilisában a világ egyik legritkább számítógépére, egy jó állapotú Apple-1 desktopra bukkantak, valaki garázsürítés közben dobta ki, hiszen számára ez a tárgy csak az volt, ami: egy használhatatlan, régi elektronikus kacat. Profán és „szent” e furcsa határát mindenki másnál jobban átérezhette Laura Mae Davis, aki múzeumlátogatása során egy több mint félszáz évvel azelőtt, hozzá írt szerelmeslevelet fedezett fel a tárlóban. **[10]**

A sokaságból kiemelkedő kivételes csakis a sokasággal együtt létezik. Abba születik, ahhoz tartozik, annak elemeivel abroncsolják össze mindenkori affordanciái. S ahogy a növényt és állatot nemesítő parasztgazdák munkája nyomán egyre többféle módon hasznot hajtó és „kézre állóbb” fajták követik egymást, ugyanúgy gyarapszik és

pontosodik szakadatlanul a világra és a múltra vonatkozó tudásunk. Ráadásul sokkal gyorsabban, mint ahogy a számtalan apró genetikai változás összegződik. A megismerés kohóiban nemcsak az ismeretek összömege nő, hanem a tudástermelés ciklusai is gyorsulnak, a technológiai innovációk és a tudástérben „összeérő” rész-ismeretek megtermékenyítő hatása miatt. Ez a múltra vonatkozó tudásunkra is igaz: minél nagyobb mélységű tudásig jutunk, ez azonnal megszüli az igényt a rész-elemek még nagyobb felbontású ismeretére, és újdonság új tárgyak, rekonstrukciós szükségletek felmerülését is eredményezi. Szépen mondja Pascal: ha az embernek *„valamicskével több tudása van a dolgokról... máris egy kissé magasabbról nézi őket.”* (Gondolatok, 72.) Ez a származtatott tudáséhség minden irányba terjeszkedik: a még átfogóbb makrostruktúrákba ágyazottság aha-élményei és a korábban fel nem ismert „oldal-irányú” (horizontális) kontextusok jóleső izgalma mellett elsősorban és legfőképp a kisebb tartományok világa felé. És természetesként születik meg az igény, hogy eszközünk és lehetőségünk legyen akár egyetlen ember, egyetlen család, egyetlen tárgytípus, egyetlen ház, egyetlen gondolat, egyetlen motívum történetéhez tartozó valamennyi ismeretet egyetlen felületre gyűjteni, és ott rendezett formában megosztani. Kit érdekelt korábban, hol született 1829-ben, és hol nőtt fel Houdini apja, Weisz Sámuel? Amikorra ez fontos kérdés lett, el lehetett indulni az egyetlen ismert adat nyomán: Ferenc Dezső nevű fia születésekor az anyakönyvben az apa, Sámuel szülőhelyeként Nagykanizsát szerepeltetik. Ezen a nyomon elindulva a helyi piarista gimnázium naplóbejegyzéseiben három helyen is sikerült fellelni 1840 és 1844 között Weisz Sámuel nevét, pont abban az életkorban, ahogyan az várható volt, ezzel sikerült valószínűsíteni az adatot, amelynek végső megerősítéséhez azért még jó volna további forrásokra bukkanni. **[11]**

Ahogy a mikroszkóppal a fizikai világban, a múlt megismerésében is egyre apróbb tartományokba hatolunk be, *a problémák megragadásához, megértéséhez és megoldásához szükséges méretig*, ahol egészen másfajta sokaságok fogadják az elmét. A *granularitás* birodalma ez, ahol a kicsinység megragadhatósága nem öncél, hanem módszertani követelmény. És ebben a kalandban minden forrás számít, legyen az intézményi vagy magánkézben.

finomhangolás

A klímátörténészek jól tudják ma már, hogy számukra *minden egyes valaha feljegyzett időjárási és hőmérsékleti adat* rendkívül jelentős. Mert miközben a technológia

segítségével egyre több oldalról, egyre több módszerrel és egyre pontosabban képesek állapotokat és változásokat datálni, a modellek „finomhangolását” bármely fennmaradt adattöredék segíti, legyenek azok kora újkori ír szerzetesek napi feljegyzései vagy a tengeri hajónaplókban rögzített időjárási események nyomai.

Egyetlen, az 1960-as években készült műholdkép vezetett egy kétezer év óta betemetett, egykor virágzó kereskedőváros, Qualatga Darband romjainak megtalálásához Irakban. És sok kicsi sokra is megy. Miután Dubaj vezetése úgy döntött, hogy egy földig rombolt városrészt (az ősi Shindaga-negyedet) teljesen újjáépít, az eredeti állapotot leginkább megközelítően, ehhez 120 000 dokumentumot, nagyjából 3900 régi fotót, további 14 700 szkennelt képet, a városról készült legrégebbi videókat és térképeket használtak fel, és nagyban támaszkodtak az egykori lakók személyes emlékeire is. **[12]** De nem szükséges az újjáépítési cél: az emlékek őrzésének szándéka is épp elég ahhoz, hogy olyan gyűjtemények jöjjenek létre, mint a „Régi New York”, amely a városi könyvtár Milstein gyűjteményének 80 ezer fotójából az 1870 és 1970 közti időszak egykori képét rekonstruálja utcáról utcára, házról házra, ott, ahol valaha megörökítették, a fényképeket a földrajzi koordinátákhoz (geokód) és a készítés évéhez (időkód) rendelve. Ahol ugyanarról az épületről, térről, utcáról több, egymást időben követő kép készült, ott ezek vizuális történetté rendeződnek – amit minden új, feltöltött kép tovább árnyal és gazdagít.

[13] És persze hirtelen felértékelődik minden másodlagos információs elem, az utcanevek, házszámok, boltfeliratok, szálloda- és étteremnevek, közlekedési táblák, ahonnan részben affordanciáig, részben komplementer forráscsoportokig jutunk. Olyan dokumentumokhoz, amelyek a fényképek információtartalmát képesek összekapcsolni azokat megerősítő, megismétlő, pontosító vagy megkérdőjelező, más forrásból származó adatokkal. S hogy mekkora a valós igény ennek a másodlagos információs univerzumnak a feltöltésére, jól jelzik a törekvések, amelyek a fényképek

nyilvánossá tétele után az érintett települések lakóközösségének emlékezetét mozgósítva reménykednek egy-egy részlet tisztázásában. Amelyek olykor nagyon is fontosak lehetnek, ha más információkkal kell összekapcsolódniuk.

(Hogy egy pillanatra Houdinihez térjünk vissza: Budapestre zarándokló rajongói, akik tudták, hogy a kis Weisz Erik a Rákos árok 1. sz. alatti házban született, sokáig az abból mára Csengeryvé lett utca 1. sz. háza előtt készítettek magukról fotókat. Csakhogy ez *nem* az egykori szülőház. Az eltűnt a térképről, s minden bizonnyal a mai Csengery–Dob utca sarkán álló épület elődje volt.)

A (fény)képes ábrázolások különleges és jellegzetes mikroörökségi objektumok. A fotók mellett képeslapokon, bélyegeken, festményeken, grafikákon, könyvillusztrációként és még számtalan más módon megörökített pillanatok régi térképek, kataszteri felmérések koordinátái, utca- és házjegyzékek, telefonkönyvek és a személyes emlékezet mozgósításával válnak kapcsolatképzővé, a végtelen affordencialáncok bővítőjévé. És nemcsak épületek és utcarészletek formájában: a teljes élettevékenység dokumentálásához is jó kiindulópontok. Amikor Vivian Maiernek (1926–2009) a főleg Chicagóról, négy évtized alatt készült több mint

százezer fotónegatívjából az első harmincezer előkerült egy raktárfelszámolás során, 2007-ben, az nemcsak a képek esztétikai minősége miatt jelentett akkora szenzációt, hanem a belőlük kibomló elképesztő szociografikus erőtől. De ugyanez igaz az „orosz Vivian Maierre”, Masa Ivasincovára (1942–2000), akinek a padlásról előkerült harmincezer képén a hatvanas évektől elevenedik meg a szocialista Leningrád. Vagy ha a saját portánkon söprögetünk: Serényi Árpád (1897–1941), Zalaegerszeg és a Göcsej híres riportfotográfusának Sopronban kerültek elő fényképei egy romos házból. Hunyady József (1921–1983) író és fotó-tudósító hatvanas-hetvenes években készült zsáner- és portréfotóinak hatalmas, ismeretlen gyűjteménye egy budakeszi családi ház vásárlása után, a padlásról került elő, és pontosan így bukkantak 2009 elején az egyelőre még nem azonosított pécsi fotóművésznek a város két világháború közti életét bemutató 5–7 ezer üvegnegatívjára is.

nyomozás

A megmentés–digitalizálás–metaadatolás–közzététel útvonal végeredményeként az ismeretlenségből előbújva „újraszülető” képek láttán nagyon nehéz nem megfogalmazni, hogy *minden megőrzött képnek és az azokon fellelhető minden egyes*

információnak jelentősége lehet – valahogy úgy, ahogyan az automatikusan készülő közterületi videofelvételek nagy meddőhányójából időnként egy-egy nyomozás során néhány kocka üggydöntő fontosságú bizonyítékká válik, vagy véletlenül egy rendkívüli, ritka természeti jelenséget örökít meg. Ez a potenciális jelentéstelenség adja a digitalizálás és a hálózati adatkapcsolat-létesítések végső értelmét. A nem digitálisan született kulturális örökségállomány digitalizálása, feldolgozása és közzététele ugyanis nemcsak megmenti és hozzáférhetővé teszi a múlt rekonstrukciójának nyersanyagait, hanem a gyűjtés és hozzáférés korábbi, szigetszerű és vertikális rendszerei mellé az azokban felhalmozott ismeretdarabkák egymáshoz rendezését is felkínálja az elemző értelem számára. A mennyiség már nem jelent korlátot: az új generációs digitális (adat)technológia játszi könnyűséggel kezeli az új nagyságrendű sokaságokat is.

Ehhez azonban, mint Weisz Sámuel esetében visszatérően láttuk, elkerülhetetlen olyan információs „alépítmények”, „mélystruktúrák” létrehozása, amelybe rendszerezetten „összefolyathatók” a megbízható rész-adatok, és ahová a másféle

forrásból származó újabb és újabb adalékok kapcsolódhatnak, ahová ezek empirikusan lehorgonyozhatnak, ahonnan elrugaszzkodhatnak – és amit szakadatlanul kiegészíthetnek, pontosíthatnak, bővíthetnek. Ilyen például a formálódó Nemzeti Névtér **[14]**, amelyet ellenőrzötteen, a szükséges kompetenciákkal rendelkező szakemberek és professzionális amatőrök egyaránt gyarapítanak majd – ezzel is kiemelve annak az *új szövetségnek* a fontosságát, amely a memóriaintézmények tudáscsomópontként szolgáló munkatársai és az adat-univerzum építése iránt elkötelezett civil társadalom között formálódik. S mindennek nemcsak a feladat borzongató mérete és mélységei, hanem az összes ismeretelemhez szükségszerűen társuló tudások szétterítettsége adja az elsődleges okát – nagyjából úgy, ahogy a családi emlékezet dokumentumvilágának dús lombozata is az anyakönyvek, az iskolai évkönyvek, a népszámlálási adatok és a nagy alapnyilvántartások fatörzsei köré borul.

Minden egyes igazolvány, oklevél, diploma, szerződés, feladott levél, képeslap és fénykép, vagy más módon el nem érhető és az adattérbe be nem kerülő *egyedi ismeretelem* hordozója, vagy afféle „*információs kettős könyvelésként*” iker-dokumentumai más őrzőhelyeken tárolt nyilvántartásoknak, szerződéspéldányoknak, másolatoknak. A Nemzeti Múzeum Igazolvány- és Oklevélgyűjteménye **[15]** közel tízezer darabos, heterogén állomány. A használtcikk piacon ezt meghaladó mennyiségű egykori okmány keresi új gazdáját, miközben a muzealizált állomány sok százszorosa (!) van magánkézben, a családi cipősdobozokban, elérhetetlenül, kutathatatlanul, a névtérbe dolgozás reménye nélkül.

De ne csak az eleve információs céllal létrejött dokumentumokra gondoljunk, hiszen a készített tárgyakba, az artefaktumokba is információ fagy bele – és szabadítható is onnan ki, Houdinik nélkül is. Csak épp más a természetük, és más szempontok válnak velük kapcsolatban fontossá. Létrehozásuk eljárásaiba és praktikáiba sokféle forrásból származó *mesterségbeli tudás* sűrűsödik, azonosítható mesterekkel. Termékként *gyártás- és kereskedelemtörténetük* van, azonosítható üzemekkel és közvetítőkkal, hirdetésekkel. Megvásárlásuk után elsődleges *társadalmi életük*, *használat történetük* értékelődik fel, olykor azonosításra érdemes tulajdonosokkal (különösen akkor, ha egy adott életesemény során a tárgy meghatározó szerephez jut). S mint a dokumentumoknál, minden egyes megőrzött tárgyban joggal feltételezhetünk potenciálisan kiszabadítható információkat.

Ki gondolta volna valaha, hogy a préselt növényekből álló gyűjtemények, a herbáriumok, amelyek a botanikai ismeretek terjesztésének fontos eszközei voltak, ma új életre kelnek a legfrissebb DNS-szekvenálási módszereknek köszönhetően? A herbáriumi növénymaradványok DNS-e töredezetten, kis darabokban őrződik meg, emiatt tökéletes nyersanyag az úgynevezett ultrahangos szonikátor technológia számára, amely eleve töredékelemekkel tud csak dolgozni. S a megőrzésükben rejlő információs érték erejét mutatja, hogy mekkora jelentősége van mindennek bizonyos növények (például az invazív gyomok) fajtörténetének feltárásában: a parlagfűvel szembeni védekezés megtervezéséhez például nagy értéket hordoz minden egyes, herbáriumi parlagfű-préselvényből származó adat. **[16]**

bármire és mindenhez

Mindez arra is rávilágít, milyen messzemenő következményei vannak, hogy *az információs értékképzés soha nem lezáródó és lezárható folyamat*. A megértésmélység, a

jelentésképzés és az értelemadás kontextusai ugyanis mindig újrendezésbe és „újraindexelésbe” fordulnak – nem utolsósorban épp az információhiányos helyzetekre adott válaszként. Adrian Curry friss könyvében *„módszertani mindenevőnek”* nevezi a kutatókat, akik rendelkezésre álló információs kiindulópontok híján rákényszerülnek, hogy bármire és mindenhez nyúljanak, amitől a következtetések labirintusában előrelépést remélhetnek (*Rock, Bone, and Ruin: An Optimist's Guide to the Historical Sciences*, 2018, The MIT Press). Más szavakkal: új affordancia-kapcsolatokat teremtenek. De hol is találjuk ezeket a „bármiket” és „mindeneket”? A közös tudás építésébe bevonhatóvá tett adattartományokban, a mindinkább azonnali és korlátozásmentes hálózati hozzáférés világában. Minden egyes, meg nem őrzött, el nem érhető, fel nem használható információforrás elvesző affordancia-mozzanatot jelenthet.

S miközben emiatt a mikroörökség-objektumok fellelése, gyűjteményezése, leírása, digitalizálása és megosztása soha nem volt aktuálisabb és sürgetőbb program, a valóságban egészen mással szembesülünk. *Félelmetes tempójú pusztulással*, ami a családi emlékezet és az artefaktuális örökség számtalan osztályát érinti, ahol a használati, a vagyoni vagy szimbolikus érték híján a potenciális információs érték nem

elég ahhoz, hogy szembeszálljunk az elmúlás erőivel. Mivel a mikroörökséghez nem kapcsolódik értéktudat, nincsen jele, hogy bárki értékvesztésnek minősítené az információs veszteséget. A kiút keresésének első lépése tehát a *veszélyeztetettség* okainak, formáinak és alaphelyzeteinek feltárása és megértése, amelyre a folytatásban vállalkozunk.

1. A teljes történetet nevekkal, évszámokkal I. <https://www.wildabouthoudini.com/2016/08/the-doctor-nurse-and-bible-of-ehrich.html> ↑
2. <https://archives.hungaricana.hu/hu/lear/Kozjegyzoi/441511/?list=eyJxdWVyeSI6ICJIVSBCRkwgLSBWSUkuMTg1IC0gMTg3NiAtIDAzODcgIn0> ↑
3. <https://archives.hungaricana.hu/hu/lear/Kozjegyzoi/281773/?list=eyJxdWVyeSI6ICJJEQj0oXCJLT1pKRUDZWk9JXCiIn0> ↑
4. <https://archives.hungaricana.hu/hu/lear/Kozjegyzoi/237688/?list=eyJxdWVyeSI6ICJJEQj0oXCJLT1pKRUDZWk9JXCiIn0> ↑
5. <http://www.meselohazak.hu/> ↑
6. <https://hiros.hu/kultura/kecskemeti-meselo-hazak> ↑
7. <http://talkinghouseseurope.com/> ↑
8. <http://www.csillagoshazak.hu/> ↑
9. https://index.hu/techtud/2019/06/30/holdseta_holdraszallas_videotekercs_elarverezik/ ↑
10. <https://www.warhistoryonline.com/war-articles/woman-finds-diary-of-man-she-loved-in-world-war-ii-museum.html> ↑
11. http://www.houseofhoudinibudapest.com/research_news/hu/weisz-samuel/nagykanizsa-weisz-samuel-fiatal-evei/ ↑
12. <https://index.hu/kultur/életmod/2019/07/01/dubaj-ovaros-egyest-arab-emirsegek-vilagorokseg-arab/> ↑
13. <https://www.oldnyc.org/> Ehhez nagyon hasonló a „Régi San Francisco” kezdeményezés (www.oldsf.org) amely ugyancsak a városi könyvtár digitalizált képállományára épül. ↑
14. <http://abcd.hu/2019/05/13/a-nemzeti-nevter-ertelmerol-es-hasznarol/> ↑
15. <https://mnf.hu/hu/gyujtemenyek/historical-repository/igazolvany-es-oklevelgyujtemeny> ↑
16. <https://qubit.hu/2019/03/07/hosszu-es-kalandos-nyomozással-deritette-ki-egy-magyar-kutato-hogyan-lett-szupergyom-a-parlagfu> ↑

kép | Louis Schanker művei, wikiart.org